

Særprægede Gravminder

Billedhugger Torvald Westergaard

Vi ved, at mange kræfter virker for at gøre en kirkegaard smuk — baade hvad udformning af selve kirkegaardens anlæg og beplantningen af de enkelte grave angaar.

De fleste vil vel ogsaa mene, at de gravminder, der rejses, er smukke — hvis ikke de er det, vil man sikkert søge efter, at de skal blive det i fremtiden. Men — — — vi maa dog ikke glemme, at kirkegården er et sted, hvor vi efterlader vore kære og hvor vi ogsaa selv skal efterlades — og den sten, der staar paa graven — skal for en tid — maaske være det sidste synlige minde om os, hvorfor jeg mener, at man ikke kan nøjes med en sten, der blot er blank og fin.

Man ville gøre en kirkegaard langt mere talende, om man paa en eller anden maade kunne lade gravmindet tale, give det et personligt præg — saadan som ethvert menneske har sin ejendommelige maade at være paa. Jeg ved nok, at mange siger: »at naar vi først bliver lagt i jorden — saa er vi alle lige« — og set fra en synsvinkel er dette rigtigt.

Men alligevel: der er dog børn endnu, der har holdt af deres forældre og mener, at deres far og mor — til trods

for at de er døde, dog stadigvæk har noget at sige, — har betydning for dem og sandsynligvis saa stor betydning for dem, at det kan blive afgørende for det liv, de selv faar. Saadan har det haft forskellig betydning for os allesammen — det liv, vore fædre og mødre har levet.

Jeg tror, at det vil have værdi om den opvoksende slægt, — ogsaa paa en kirkegaard, kunne ane lidt om historiens gang gennem tiderne, at ethvert menneske kan have betydning, ikke alene for sit eget, men for manges livs forløb her paa jorden.

Man behøver ikke at købe de største og dyreste gravminder — men giv i al beskedenhed ethvert menneske et gravminde, der udtrykker noget om den afdøde — eller noget af det haab og den tro, som de mennesker har levet i. — Saa at ethvert gravminde i sig selv, og ved den maade det er udført paa, bliver et levende og talende minde. I det mindste, at man begynder paa at gøre *noGLE* af dem — hist og her — til saadanne minder.

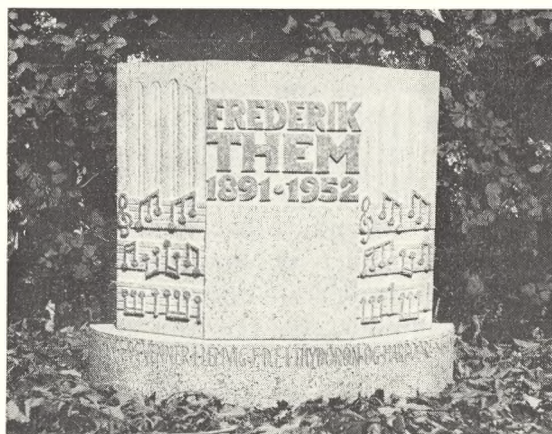
Jeg søgte engang — paa en stor kirkegaard i København, hvor jeg vidste, at der var et saadant gravminde — over et meget levende menneske — *Larsen Stevns* — og spurgte en af de ledende paa kirkegården, om de kunne sige mig, hvor

Torvald Westergaard
fra venstre fig. 124
mindesmærke på
Hillerslev kirkegård
fig. 125
mindesten for
Morten Larsen og
fig. 126
mindesmærke på
Klim kirkegård.

Fig. 127.
Torvald Westergaard:
Mindesmærke for
musiker på
Lemvig kirkegård.

det var — og det fik jeg at vide — med den motivering, at det var et grimt gravminde, hvad jeg aldeles ikke syntes. Jeg ved nok, at det store flertal af mennesker ikke ønsker at være anderledes end alle andre — og derfor ikke vil gøre sig bemærkede ved at sætte en sten, der forekommer aparte.

Men en sten er i virkeligheden først *smuk*, naar den er blevet behandlet af haand og aand, og først da har den et budskab.

Dersom mennesker tænker sig om, er der ikke noget aparte i, at et gravminde er personligt og særegent — det vidner derimod om noget indholdsløst og tomt, naar de ikke er det.

Jeg vil ogsaa gerne lægge et ord ind for inskriptionerne paa gravminder — at de foruden navn og datoer ogsaa kan tale ved det, der staar paa dem derudover.

Fig. 128.
Torvald Westergaard:
Dobbeltmindesmærke
(jevnf. VK 17 fig. 240).

Paa den sten, paa Larsens Stevns grav, som i sig selv var gribende, stod der udover navn og datoer: »Pris min sjæl den Herres navn, som ved sit ord før vi det ved, opvækker støv til herlighed.« — Det var en kendt malers gravminde, vil man sige, men jeg og de allerfleste — vi kommer ikke til at gøre os gældende udadtil som han. — Det er dog ikke afgørende for et liv, hvor kendt det blev. Vi ved, at ethvert menneske vi kan respektere fordi det har et ærligt og sandheds-søgende sind, ogsaa har haft en opgave i livet. — Kan vi give det bare et fattigt udtryk i et gravminde, der minder om ham — da kan det være et udtryk for det, han eller hun betyder, eller den tro de har — og ethvert menneske er med i den store menneskekæde, der bærer det liv i sig, hvorefter en ny tid skal gro.

Lad ikke en kirkegaard kun være smuk i ydre forstand — giv den en indre varme og glæde ved at give udtryk for, at der har levet levende mennesker, og at deres aand stadig har betydning for os.

Om Assistens kirkegård, København

Kirkegårdsinspektør A. Christensen †

Forholdene paa de *københavnske* kirkegårde indenfor voldene var for ca. 200 år siden blevet aldeles uholdbare. Både kirkegårdene ved kirkerne og de små Assistens kirkegårde var overfyldte. Man indså vel ogsaa, at de var sundhedsfarlige med den tids slette drikkevandsforhold.

Regeringen gav derfor ved reskript af 20. maj 1757 magistraten ordre om at finde et passende stykke jord ved Farimagts Vej mellem Øster- og Vester Porte. Lade det indhegne med Grøvter eller Staketter og anvise enhver kirke et stykke til *Asistens* kirkegård. Denne plan blev dog ikke til noget, og det blev et stykke af Nørre Fælled ved Nørre Landevej, som kom til at være det sidste hvilested for så mange tusinde københavnerne.